

lenin ve hukuksal sorunlar*

Lenin, hukuk eğitimi almış olmasına karşın hiçbir zaman hukuksal sorunlara özel bir ilgi göstermedi. Bu durumdan, Lenin'in büyük ideolojik mirasına yönelik sistematik bir incelenmede hukuk konusunun göze çarpmayacağı gibi aceleci bir sonuç çıkarılabilirse de böyle bir sonuç yanlış olur.

■ **çev: doç. dr. onur karahanoğulları**

I

Lenin, hukuk eğitimi almış olmasına karşın hiçbir zaman hukuksal sorunlara özel bir ilgi göstermedi. Bu durumdan, Lenin'in büyük ideolojik mirasına yönelik sistematik bir incelenmede hukuk konusunun göze çarpmayacağı gibi aceleci bir sonuç çıkarılabilirse de böyle bir sonuç yanlış olur. Zira Lenin'in çalışmaları arasına dağılmış, hukuka ilişkin birçok saptaması bu-

lunuyor. Bunların ayıklanmaya, sınıflandırılmaya ve sistematikleştirmeye ihtiyacı var. Hukuk konusunda Lenin'in katkıları, ki Marksistler tarafından yeterince geliştirilmemiştir, ancak bu görev yerine getirildikten sonra değerlendirilebilir. Ayrıca Vladimir İliç'in Sovyet döneminde, yayın amacıyla değil de örneğin, Sovyet

Devleti'nin kuruluş sorunlarına ilişkin olan kararname taslakları, yoldaşlarına mektupları veya diğer biçimlerde kaleme aldığı yazılarının tümü de henüz yayınlanmamıştır. Ancak tüm bu belgeler sistematikleştirilip yayımlandığı zaman Leninizmin hukuksal sorunlar hakkında ne düşündüğünü ayrıntılı olarak ortaya koyabileceğiz. Bu makalede, büyük ve ortaklaşa çaba gerektiren bir çalışmanın olağanüstü sonuçlarına ulaşmayı doğal olarak beklemiyoruz. Bu aşamada bir nokta belirtilmeli. Özel olarak hukuk üzerine yazmamış olan Lenin'den, kendilerini bu sorunlara adayan Marksistlerle kıyaslandığında hukuksal sorunlara çok daha doğru bir Marksist ve diyalektik yaklaşım elde edilebilir. Bu görüşümü kanıtlamak için bir örnek vereyim. Sorun, temel hukuksal kurumlardan biri olan özel mülkiyete ilişkin. Kimi Marksistler, Renner'in izinden giderek özel mülkiyet kurumunun diyalektiğini tamamen basit bir biçimde ortaya koyuyorlar:

*Kapalı ve yalıtık doğal ekonomi çağında, mallara sahip olma hakkı aslında farklı insan gruplarını diğerlerinden ayırmanın bir aracı olarak değerlendirilebilir. Grup dışından olanların mal sahipleri ile bağlantısı yoktur. Gruplar veya temsilcileri arasındaki mübadele ilişkileri, doğal ekonominin artıklarının mübadelesi, bu mübadeleye bağlı olan akdi ilişkiler bireyleri birbiri ile bağlantılayan yegane unsurlardır.*¹

Bu saptamalardan gayet basit bir sonuç çıkıyor: Mübadele ve pazarın rolü gelişkin olmadığı oranda özel mülkiyet, insanları daha çok atomlaştırır, toplumsal ilişkiler daha çok "insan ile şey arasındaki" ilişki halini alır ve eşya hukuku ağırlık kazanır. Aynı yazar şu saptamayı da yapıyor: "Kapitalist özel mülkiyet (...) insanları 'atomlaştırmaz' fakat güçlü biçimde 'birleştirir' ve işçileri tekil bir kapitaliste olmasa da grup olarak kapitalistlere 'zincirler'". Buradan da "eşya ve borçlar hukuku arasındaki farkın, özellikle de burjuva hukukun on-

lara verdiği biçimle, kapitalist sisteme değil fakat basit doğal ekonominin yapısına denk düştüğü” sonucuna varıyor. Bu, Marks’a atfedilen ancak gerçekte Renner tarafından gerçekleştirilmiş aşırı derecede basitleştirilmiş bir çözümleme örneğidir.

Doğal ekonomi kaybolduğu ve meta-para ekonomisi onun yerini aldığı oranda özel mülkiyetin, parçaları mübadele ve piyasa aracılığıyla birleştirilerek parçalanın insanda kendi görünümünü yaratması diyalektiğini, yukarıda görüşünü aktardığım Goikhbarg hiçbir şekilde kavrayamamaktadır. Buna karşılık Lenin’in erken dönem çalışmalarının birinde, sadece özel mülkiyetin diyalektik kavranışını değil, aynı zamanda buna uygun açık tanımını da buluyoruz. Miras hakkının niteliği sorusunda Mikhailovsky’e itiraz eden Lenin şöyle yazmaktadır:

Gerçekte, miras kurumu zaten özel mülkiyeti varsaymaktadır ve özel mülkiyet de mübadelenin ortaya çıkması ile doğmuştur (abç.E.P.) Kaynağı, toplumsal emeğin özgül doğası ve malların çoktan doğmuş pazarda el değiştirmesidir. Bununla birlikte, ilkel Amerikan Yerli kabilisinin tüm üyeleri ihtiyaç duydukları tüm nesneleri birlikte ürettikleri sürece, özel mülkiyet imkansızdır. İşbölümü kabileye girdiğinde ve kabile üyeleri malların üretimini tek başlarına üstlenip pazarda sattıklarında özel mülkiyet kurumu, meta üreticilerinin maddi bireyselleşmesinin ifadesi olarak ortaya çıkmıştır (abç. E.P.) ²

Konu bundan daha açık olamazdı. Özel mülkiyetin “insanları yalıtın” maddeci niteliği, tarih sahnesine, ancak, insanla eşya arasındaki basit ilişki (doğal ekonomi) yerine, insanlar arasında akdi ilişki, mübadele ilişkisi (meta-para ekonomisi) doğduğunda çıkmıştır. Bir dereceye kadar, “üretimin toplumsal niteliği ile sahipliğin özel niteliği arasındaki”, hukuk diline çevrilmiş çelişkiden başka bir şey olmayan, eşya hukuku ile borçlar hukuku arasındaki karşıtlık, diyalektiğe göre, ikisinin birlikte geliştiği, tek bedende içerilir hale gelmektedir.

Eğer, insanları “yalıtın” mülkiyetin maddeci niteliği tam olarak doğal ekonominin bir özelliği olsaydı, bundan, örneğin, topraktaki özel sahipliğin, burjuva sahiptikten çok daha özel (başkalarını, yabancıları dışlayıcı) olması gerektiği sonucu çıkardı. Fakat ne yazık ki, bu tarihsel gerçeklerle tamamen çelişmektedir. Fransız Devrimi Medeni Hukuku’nda uzman olan saygın tarihçinin bu konuda ne dediğine kulak verelim. Sagnac, devrim öncesi Fransa’daki toprak ilişkilerini şöyle nitelemektedir:

Mülkiyet hakkı, Roma İmparatorluğu’nda olduğu gibi, tek bir kişiye ait değildik. İçeriğini oluşturan farklı haklar, tek bir demette toplanmak yerine, dağınıktır. Bir yandan, doğrudan zilyetlik tasarruf hakkı karşılı-

ğında toprak verendedir; öte yandan kullanma hakkı toprağın tahsis edildiği kişiye geçtikten sonra yüzyıllar süren evrimin eseri olarak bu sadece basit bir kullanım hakkı olarak değil fakat mülkiyet hakkı olarak değerlendirilmiştir.³

Böylece, yarı-doğal olan ilişkiler, deyim yerindeyse, bir “hak demetinde” toplulaşmış, açıkça belirginleşmiş bir sahip olma hakkının yokluğuna denk düşmektedir. Bu saptama da yeterli değil. Sagnac devam ediyor:

Toprak aynı zamanda hem kiracıya ve hem de kiralana ait olursa bu, hem fiilen hem de kuramsal olarak, toprağın tüm insanlara ait olduğu anlamına gelir. (...) Hasat yapılır yapılmaz toprak herkesin ortak malı olurdu. Yoksullar hayvanları ve damları için veya ısınmak için topraktaki sapları toplarlardı, çitlenmemiş topraklarda hayvanlarını otlatabilirlerdi. Bunlar serbest otlaklardı. Kimi gelenek kuralları, yoksulların inek ve keçilerini otlatabilmesini engellemek amacıyla toprak sahiplerine topraklarının ancak küçük bir bölümünü çitleme izni vermektedir.⁴

Bu olgular elbette Sagnac tarafından keşfedilmemiştir. Uzun zamandır bilinmekteydi ve diğerlerinin yanı sıra Marksistler tarafından bile kabile mülkiyetinin, doğal ekonominin biçimleri tarafından korunan kalıntıları olarak değerlendirilmekteydi. Bu doğal ekonomi kalıntılarının tersine, dışlayıcı maddi hakkın simgesi olan çitleme, meta-para ekonomisinin gelişmesiyle ve feodal sömürden kapitalist sömürüye geçişle yoğunlaşmıştır. Bu konuda Das Kapital’in, ilkel birikime ilişkin bölümüne bakılabilir. Fransız Devrimi, tarım reformu kanunu önerilmesini (örneğin, toprağın bölünmesi gibi önlemleri) ölümle cezalandıran bir kararname çıkarmıştı. Bu dönemde aynı zamanda, toprak sınırlarını koruyan katı kararnameler yayınlanmıştı.

Sonuçta piyasanın -kapitalist-meta ilişkilerinin- gelişmesi, özel mülkiyetin, “nesne ile insan arasındaki ilişki” olan doğasını açıkça ortaya koymuştur. Bu durum, nesnelerin doğal farklılığının yerini nesnel evrensel para eşdeğerine bırakmasına rağmen veya daha doğrusu onun sayesinde ortaya çıkmıştır. Mülkiyet, edinme ve devretme özgürlüğü ile daha mükemmel bir maddi temel kazanmaktadır. Toprak “taşınmaz” haline gelince, yani diğer nesnelerden farklı olarak bir yerden bir yere taşınması imkansız bir mübadele nesnesi halini alınca, toprak mülkiyeti tümüyle maddi bir nitelik kazanmaktadır. Mülkiyetin maddi niteliği, doğal ekonomik ilişkilere değil fakat gerçekte kapitalist-meta ekonomisi ilişkilerine denk düşer. Ve buna uygun olarak, borçlar hukuku ile eşya hukukunun karşıtlığı, doğal ekonomiden meta-para ekonomisine geçişte anlamını yitirmekte buna karşılık, ilk kez gerçek anlamına kavuşmaktadır.

Aynı şey, sömüren ve sömürücü arasındaki ilişki için de söylenmelidir. Burada da gelişim süreci, Goikhsbarg'ın betimlediği kadar tek yönlü ve basit değildir. Feodal ekonomi esas olarak doğal nitelikli olduğundan toprakta feodal mülkiyet de "dışlayıcı biçimde sahip olma" hakkının temel özelliklerini tam olarak taşıyamıyordu. Bu dışlayıcılığı ortadan kaldıran köylü payları da gerçekte sömürü aracıydı:

Bir gelir (yani, artı-değer) elde etmek için serf sahibi olan mal sahibinin toprağında çalışan, ürünün belli bir kısmını alan, alet edevata ve çitlik hayvanlarına sahip olan köylülere ihtiyacı vardır. Topraksız, atsız, çiftliksiz köylü, feodal sömürünün nesnesi olarak işe yaramaz. 5

Fakat köylünün serfleşmesi de gerçekte bundan doğmuştur:

Kendisine topraktan pay verilen çiftçi, toprak sahibine kişisel olarak bağlanmalıdır, zira toprak sahibi olan köylü lordu için ancak zorlama ile çalışır. Ekonomik sistem burada serflik, yasal bağımlılık ve haklara tam olarak sahip olmama gibi, ekonomi dışı zoru doğurmaktadır. 6

Böylece, yarı-doğal ekonomide mülkiyetin sadece "yalıtma"dığı fakat Goikhsbarg'ın da düşündüğü gibi, aynı zamanda insanları (ele aldığımız durumda köylülere), sadece mal sahipleri sınıfına değil, aynı zamanda tekil mal sahiplerine de çok güçlü biçimde "bağladığını", birleştirdiğini görüyoruz. Yarı-doğal ekonominin "aksine, 'ideal' kapitalizm, hem işçiler ve hem de kapitalistler için serbest piyasada ilişki kurma özgürlüğüdür."7 Paranın gücü, en açık biçimde, tarafların piyasadaki hukuksal özgürlüğü ile sermayenin gerçek gücü arasındaki çelişkide ortaya çıkmakta ve feodal devletten farklı olarak burjuva devletin yapısını oluşturmaktadır.

Elbette, bütün bunların yeni birşey olmadığı Marksizm'in abecesi olduğu itirazı gelebilir. Özellikle, feodal ile kapitalist sömürü biçimleri ve devletin tü-

Lenin'in eşsiz diyalektik yöntemi, belki de hiçbir yerde, hukuksal sorunlarda olduğu kadar güçlü biçimde ortaya çıkmamıştır.

rev biçimleri arasındaki fark, Das Kapital'in III. cildinin ikinci bölümünde Marks tarafından yeterince aydınlatılmıştır. Lenin'in bu konudaki saptamaları Marks'ın tekrarı niteliğindedir. Ancak, uzun zamandan beri bilinen ve temel nitelikte olan doğruların gözardı edilmesi çok daha büyük bir kusurdur. Hukuksal gelişimde Marksizmin son ürünü olarak sunulan açıklamalara göre çok daha karmaşık bir tablo ortaya çıktığında bu özellikle böyledir.

Bu küçük örnekten, "(hukuksal-EP) mitolojiyi eleştirmenin, onu doğuran ekonomik ilişkilerden kalkarak açıklamaktan çok daha kolay olduğunu" görebiliyoruz.⁸

II

Lenin'in eşsiz diyalektik yöntemi, belki de hiçbir yerde, hukuksal sorunlarda olduğu kadar güçlü biçimde ortaya çıkmamıştır. Lenin'in yöntemi hukuk alanında genellikle boy gösteren verimsiz skolastik ve perişan biçimcilikle kıyasladığımızda özellikle çarpıcıdır. Bu saptamayı yaparken sadece Lenin'in, Marks'ın gerçek bir takipçisi olarak gerçekleştirdiği hukuksal üstyapının kuramsal çözümlemesini değil, ayrıca onun hukuk uygulamasındaki konumlanışını da akıl tutuyoruz. Bu noktada da saf Leninist diyalektiğin çarpıcı örnekleriyle karşılaşyoruz. Birkaç özgül olayda Lenin'in hukuksal biçime atfettiği rolün incelenmesi, saptamamızı doğrulamak için yeterlidir. Lenin'in hukuka önem atfetmesi; yasal biçim tapınısının veya bunun tam tersi olan herhangi bir yasal biçimin, somut tarihsel durumda sahip olabileceği gerçek önemi kavrayamamanın kendisine aynı oranda uzak olduğunu göstermek için, her zaman somut tarihsel durumun tüm özelliklerini, savaşıran sınıflar arasındaki ilişkileri vb. dikkate alarak olmuştur.

Kendisine karşı devrimci mücadele yürütülen sistemdeki hukuk tapınısının maskesini düşürmek ve onu yıkmak için yürütülen mücadele, devrimcinin nitelikleri arasında yer alır. Bu zaten böyledir. Böylesi bir niteliği sahip olmayan devrimci, devrimci değildir. Bununla birlikte küçük burjuva devrimciler için yasallığın inkarı bir nevi tapıncağa; ona tapınmanın, mücadelenin koşullarını ve güçleri hesaplama yükümlüğü ile en önemsiz zaferleri bile, bir sonraki saldırının mevzisi olarak güçlendirme ve kullanma becerisinin yerini aldı-

Lenin'de gözlenen bu eğilimi, sadece büyük ölçekli ve önemli siyasal mücadele konularında değil aynı zamanda taraf olmak durumunda kaldığı günlük nitelikteki küçük çatışmalarda görmek de dikkate değerdir.

ği bir tapıncağa dönüştürülmektedir. Leninist taktiklerin devrimci doğası, hiçbir zaman yasallık inkarı tapınısına doğru yozlaşmamış; yasallık inkarı hiçbir zaman devrimci sözlükte yer almamıştır. Tam tersine, verili tarihsel duraklarda Lenin, bozulmuş fakat yenilmemiş olan düşmanın sağlamak zorunda kaldığı "yasal olanakların" kullanılması çağrısında bulunmuştur kesin biçimde. Lenin sadece burjuva yasallığını, Çarlık yasallığını acımasızca ifşa etmeyi değil, aynı zamanda gerektiği zaman ve gerektiği yerde onu kullanmayı da biliyordu. Mutlakiyet tarafından çıkarılan seçim yasasını kullanarak mutlakiyetin devrilmesini hazırlamayı; emperyalist devletlerden biriyle anlaşma imzalayarak (Brest Litovsk Barış Anlaşması) 1917 Ekim Zaferimiz ile dünya proleter devriminin kazandığı ilk pozisyonları savunmayı öğretti. Eşsiz siyasal sezgisi, mücadele güzergahında kendini dayan yasal biçimleri tam olarak kullanılabileceği sınırları anlamakta ona şaşmaz biçimde rehberlik etmiştir. Lenin düşmanın bize zorla uyguladığı yasallığın, olayların mantığı çerçevesinde dönüp ona da uygulandığı gerçeğini parlak biçimde hesaba katmıştır. Stolypin rejimi, ne kadar istemiş olsa da, Rusya'daki sınıf mücadelesini 1905 Devrimi öncesinin koşulları içine hapsetmeyi başaramamış; Alman emperyalistleri, Sovyet Devrimi'ne yönelik öznal nefretleri ne olursa olsun, genel uluslararası koşullar nedeniyle Sovyet Hükümeti ile anlaşma imzalamak zorunda kalmıştır.

Lenin, yasallığın böylesi kullanımını sıklıkla kirlili ve nankör bir iş olarak nitelemişti (Çarcı Duma'ya ilişkin "kötü ekmek" benzetmesi meşhurdur) fakat kimi durumlarda bunun nasıl yapılacağını ve sadece "dramatik" mücadele yönetimlerini tanıyan devrimci müşkülpesentliği bir yana bırakmayı da bilmek gerekiyordu.

Yenilmiş diğer muhalefet odaklarıyla ve devrimci partilerle kıyaslandığında Bolşevikler, gerici yıllarında (1907-1910), "En az, en zararsız bölünmelerle, en az moral kayıpla ve en iyi biçimde korunmuş parti çekirdeği ile kısacası en az kayıplı ve en düzenli, geri çekilmeyi gerçekleştirmişlerdir." Lenin bunu Bolşeviklerin, "geri çekilmek gerektiğini anlamayan; en gerici parlamentolarda, en gerici meslek örgütlerinde, dayanışma örgütlerinde ve benzer örgütlerde yasal biçimde çalışmayı öğrenme gereğini reddeden sloganlı devrimcileri acı-

masızca ifşa ve tasfiye etmesiyle" açıklamaktadır.⁹

Leninist stratejinin "yasal olanaklar"ın kullanılması veya Brest Litovsk Barış Anlaşması gibi büyük örnekleri yeterince iyi bilinmektedir ve içerdikleri siyasal derslerin ortaya çıkarılması bakımından az çok çalışılmıştır. Buna karşılık Leninist stratejinin örnekleri olmasının ötesinde, her iki olayın da, özgül bir durumda, iyi bilinen ve gerekli mücadele yöntemi olarak kullanılan belli bir yasal biçime gerçek önemini verilmesini göstermekte olduğuna pek az dikkat çekilmiştir.

Lenin kendisi kullanmakla kalmayıp, bu mücadele yöntemini kullanmayı öğrenmekte isteksizlik ve beceriksizlik gösteren ve kendilerini devrimci sloganlarla avutan devrimcilere karşı mücadele de etmiştir.

Lenin'de gözlenen bu eğilimi, sadece büyük ölçekli ve önemli siyasal mücadele konularında değil aynı zamanda taraf olmak durumunda kaldığı günlük nitelikteki küçük çatışmalarda görmek de dikkate değerdir. (Devrim-OK) ilkesine her zaman derinden sadık kalan Lenin, bununla birlikte, somut olayda arzulanan sonuca ulaşmak için tek olası yol olduğunda, somut mücadele yöntemlerine başvurmayı, bu yöntem örneğin Çarlık Mahkemesi'ne başvurmak olduğu zaman bile, reddetmemiştir.

Bununla ilgili olarak, Vladimir İliç'in ölümünden sonra Elizarov tarafından nakledilen bir olay hatırlanmalı. Olay, o tarihte hâlâ Samara'da yaşayan Vladimir İliç'in, nehri geçmek için kendi arabalı vapurunu değil de sandal kullanan yolcuları keyfi biçimde alıkoyan nakliyatçı zorba vurguncuya bir ders vermek istemesine dayanmakta. Vladimir İliç bu konu hakkında bir şikayet dilekçesi vermiş ve yerel meclis başkanının inatçı şikayetçiyi bezdirmek için duruşmayı sürüncemede bırakmasına ve doğal olarak vurguncu lehine gösterdiği tüm çabalara karşın yargılama sonunda nakliyatçı suçlu bulunmuştur.

Bu olayda, bizim için sadece Lenin'in böylesi küçük bir konuda bile önemli konularda olduğu gibi aynı demir iradeyi, sağlamlığı ve direngenliği göstermesi önemli değildir. Lenin'in örneğimizde küçük zorbaya ders vermek ve zavallı salcının çıkarlarını korumak için Çarlık Mahkemesi'ne başvurmayı bilmesi yani gerekli gördüğü ve istediği zaman hukuksal mücadele araçlarını nasıl işleteceğini bilmesi de önemlidir. Lenin bir devrimci değil de, örneğin göze çarpan temsilcilerinden biri Korolenko olan, "sosyal aktivist"lerden biri olsaydı bu durum şaşırtıcı olmazdı. Onlar için, mülk sahibi sınıfın yarı-serf Asya tipi keyfiliği ile, "yasallık ilkesi adına" ve yalnızca yasal araçlarla yürütülen böylesi bir mücadele bir nevi temel programdır. Bu kişilerle kimse Lenin kadar yıpratıcı biçimde alay etmemiştir. Bu durum da; gerçekte Lenin'in, istediği sonucu kapitalist sömürüye ve

gorki

mutlakiyetçi keyfilğe karşı yürüttüğü mücadelenin önderliğinde almış olduğu partizan tavırla elde edememiş olsaydı, böylesi bir mücadele biçiminin ustası olacağını kanıtlar. Bizim iyi devrimcilerimizin % 99'u Lenin'in müdahalede bulunduğu böylesi bir olay karşısında "müdahale etmeye değmez" diyerek burun kıvrırlardı. Böyle yapmaları devrimciler olarak ilkelerine bağlılıklarını değil; basitçe ne yapılması gerektiği konusundaki bilgisizliklerini, hukukçu olarak müdahale edilmesi gerektiğini bilmediklerini ve zor beğenirlikten kaynaklanan isteksizliklerini gösterir. Bir devrimci için mahkemeye başvurmak ve hatta idareye şikayette bulunmaktan daha elverişli ne olabilirdi ki? Lenin hayalci değildi, gerektiğinde pis işlerin üstesinden gelmeyi de biliyordu. Doğrudur, bu olayda Vladimir İliç'in tuttuğu yolun yararsız olduğuna ilişkin bir sav da geliştirilebilir. Tek bir vurguncuya karşı mahkemeye başvurmak, harcanan emek ve zamana değer mi? Fakat bu, bir yerindelik tartışması değil, ilke tartışmasıdır: Bir devrimci Kralın mahkemesinden destek arar mı? (Bir başka olaya bakalım-OK) Knowledge Yayınevi'ni yöneten kişi yasaları ihlal etmişti ve hakkında dava açılma olasılığı vardı. Lenin, Gorki ile yazışmasında konuyu, sorunun çözümünde hangi yol izlenmeli sorusu çerçevesinde değerlendirdi. Çar'ın mahkemelerine başvurmak uygun olur muydu? Katı aydın bakış açısı, devrimciliği Çarlık mahkemesine başvurarak kirletme korkusu, genel olarak mahkemelere karşı retçi anarşist tutum ve hepsinin ötesinde olağan hukuksal iktidarsızlık, "nasıl yapılacağını bilememe"; bütün bunlar böylesi eylem araçlarının önündeki engellerdir. Lenin bu tip açık ve gizli dürtüleri güçlü biçimde eleştirmiştir: "P. konusunda, mahkemeye gidilmesinden yanayım. Örgüt içi törenselliğe önem atfetmenin gereği yok. Duysallık bağışlanamaz sonuçlar doğurabilir. Sosyalistler her halü-

karda Kral mahkemelerine karşıdır. Biz yasallığın kullanılmasından yanayız. Marx ve Bebel, sosyalist olan muhaliflerine karşı bile Kral mahkemelerine gitmişlerdi. Bunun nasıl yapılabileceğini bilmek ve bunu yapmak gerekir."

Bu bombardıman ile yetinmeyen Vladimir İliç yine güçlü biçimde vurgulamaktadır: "*P. dava edilmeli ve sınır tanınmamalı*. Bunun için eleştirilirsene, eleştirenlerin yüzüne tükür. Bunu eleştirmek iki yüzlülüktür."¹⁰

Sözkonusu P.'ye ne olduğu bilinmiyor ama dava açılmamış gibi görünüyor. Lenin'e göre olay "çekincesiz biçimde" dava konusu edilmeliydi.

Gerçekten de Vladimir İliç'in bu yönü, Sovyet Devleti'nde disiplin ihlallerine, ihmallere, çürümeye ve zulme karşı, bunları azimle takip ederek, mahkemeye çıkararak, cezalandırmayı sağlayarak sonuca ulaştırdığı mücadelesi göz önüne alındığında daha iyi görülür. Lenin soruyor: "Merkez aleyhine olarak ve merkezden gelen emirleri çiğneyerek yerel çıkarları ön plana alan görevliler nasıl cezalandırılır? Cezalandırılanların isimleri nedir? Bu ihlallerin sayısı azalıyor mu? Cezalar artırıldı mı, artırıldı ise sonucu ne oldu?"¹¹ Lenin devam ediyor: "İşçi ve Köylü Müfettişliği'ni, parti üyesi olmayanların da bu kurum aracılığıyla veya bu kurum dışında yargısal yolla (abç-EP) hesap verebilirliğini benimseyerek yeniden örgütlemeliyiz."¹² Aynı şekilde, "Hırsızlara karşı önlemlere gelince: bunlar cezaen sorumlu tutuldular mı? Ya idare? Hırsızlarla yetersiz mücadeleleri nedeniyle fabrika ve atölye komiteleri soruşturuldu mu?"¹³

Lenin aynı zamanda, Sovyet mekanizmasının eksikliklerine işaret edenlere, Sovyet yasallığının sağladığı tüm yöntemleri kullanarak bu aksaklıklara karşı mücadele etmelerini öğütlemektedir: "Bir dava açıldığında, tüm Sovyet ve Parti kanallarını kullanarak sonuna kadar götürün. Nereye başvurabileceğinizi bilmemek veya başlangıçta karşılaşabileceğiniz yenilgi sizi caydırmasın. Herkes yanlış bir karara karşı nereye ve nasıl şikayette bulunabileceğini bilmek zorundadır. Herkes hukuk bilen Sovyet yurttaşı olmak zorundadır."

"Yasal zeminde" mücadele yürütmeyi bilmek, devrim öncesi dönemde büyük önemi olmayabilirse de, Ekim'den sonra ilke olarak çok farklı bir anlam kazanmıştır. Mutlakiyet ve kapitalizm altında, kitlelerin hukuk cehaleti ve hukuksal iktidarsızlığı nedeniyle, sermayeye ve mutlakiyete karşı devrimci mücadele yürütmekten imkansızdı; bu iktidarsızlık, genel tabiiyetin kısmi görünümünden başka bir şey değildi. Fakat iktidarın işçi sınıfı tarafından ele geçirilmesinden sonra, kültürel yeniden üretimin görevlerinden bi-

ri ve sosyalizmin bir ön koşulu olarak hukuksal mücadele en yüksek önceliğe sahiptir. Bu nedenle, Lenin'in Sovyet döneminden başlayan çalışmaları aynı zamanda hem "yasallık karşıtı bir propaganda" örneğinin, burjuva yasallık ideolojisine karşı bir kampanya ve hem de hukuk bilgisizliğini ve hukuksal iktidarsızlığı ortadan kaldırmaya yönelik bir mücadele çağrısıdır:

İktidarın temel görevi, askeri boyun eğdirmeye olmaktan çıkıp yönetmek haline geldiği oranda, boyun eğdirmeye ve zorlama aracısız icra edilir birşey olmaktan çıkarak mahkemeler devreye girecektir. Bu bakımdan, 25 Ekim 1917'den sonra devrimci kitleler, daha burjuva-demokrat adalet aygıtının dağıtıldığına ilişkin karar-nameler yayınlanmadan köylü ve işçi mahkemeleri kurarak doğru bir yol tutmuşlar ve devrimin yaşayabilirliğini göstermişlerdir. Fakat halk mahkemelerimiz ve devrimci mahkemelerimiz, inanılmaz ve olağanüstü biçimde zayıftır. Halkta bu mahkemelerin kendilerine yabancı ve hükümete ait kurumlar olduğu şeklinde, burjuva ve mülk sahibi sınıfların boyunduruğu altında kaldıkları dönemden miras ve henüz yıkılamamış bir kanı bulunmaktadır. Mahkemenin, işçi sınıfı ve yoksul köylü iktidarının bir aracı ve disiplin için eğitsel bir silah olduğu bilinci yetersizdir.¹⁴

III

Devrimci küçük burjuva, yasal mücadele yöntemini reddederek kendini, (Örneğin aşırı solcu Sosyal Devrimcilerin, Bolşevik tarzı umursamayıp 3. Devlet Duması'nı boykot ettiklerinde kendilerini değerlendirdikleri gibi), hatis solcu olarak kabul edebilir. Sosyal Devrimciler gerçekte, sadece devrimci sloganlara sadık kalıyorlardı. Bu beyler, sadece eski rejimin zamanını doldurmuş hukukunu reddetmediler, devrimci mücadeleyi de yeni bir hukuk için mücadele sınırlılığıyla kabul ettiler. Bunun sonucunda, hukuk onlar için bir tapını olmayı sürdürdü. Muzaffer sınıfın çıkarlarından değil fakat soyut ilkelerden hareket ettiler; (iktidarı almış ve içsavaş boyunca iktidarına asılmış) işçi sınıfının siyasasının, buna uygun olarak çıkarılacak yasalara dayanacak yeni tip bir hukukun yaratılmasının biçimi olduğunu düşünemediler.

Sovyet hükümetine girer girmez solcu Sosyal Devrimci hukukçuların "Devrimin Ceza Kanunu" taslağını yazmakla uğraştıkları iyi bilinir.

Devrimci sınıf mücadelesinin sorunlarına küflü ve gerici biçimci hukuksal bakış açısının nasıl düzeltileceğini Lenin dahil kimse bilmiyordu. Lenin tarafından sıklıkla alıntılanan, şu sözü Bebel boşa söylememiştir: "Hukukçular, yeryüzündeki en gerici insanlardır". (Sovyet Anayasasının, sömürücüleri oy hakkından mahrum bırakmasıyla ilgili olarak), "Hukuken kim kapitalist sayılır?" sorusunu sorduğunda Lenin'in Kautsky'ye nasıl saldırdığını hatırlayalım. Ya da Lenin'in, Sosyal Devrimcilerin ve Menşeviklerin, Tüm Sovyetler Merkez Yürütme Komitesi'nden "yasadışı" biçimde ihraç edilmesine ilişkin sorusu nedeniyle Kautsky'i, hukuksal biçimciliğin sınıf mücadelesinin acımasız gerçekleri karşısında tüm aptallığını ortaya koyan kinayışını...

Biz Rus Bolşevikleri, önce Savinkons&Co.'un, Lieberman'lar ve Potresov'ların ("aktivistler") haklarına dokunulmayacağına söz vermeliydik sonra da Çekoslovak karşı devrimine katılmayı veya Gürcistan veya Ukrayna'da ülkenin işçilerine karşı Alman emperyalizmi ile her türlü ittifakı "cezalandıran" bir ceza kanunu yapmalıydık ve ancak bundan sonra, bu ceza kanunu temelinde, "saf demokrasi"ye uygun olarak "belli kişileri" Sovyetlerden dışlama hakkına sahip olabilecektik.¹⁵

Sonuçta, Leninci diktatörlük kuramı, son tahlilde hukuksal biçimciliği reddeden devrimci iktidardan başka ne olabilir ki? Lenin'e göre, "diktatörlüğün bilimsel kavranışı, herhangi yasa veya herhangi birşey tarafından sınırlanmayan, mutlak kurallarla daraltılmamış ve doğrudan doğruya güce dayanan iktidardan başka birşey değildir."¹⁶ Lenin bir başka yerde de şu saptamayı yapıyor: "İşçi sınıfının devrimci diktatörlüğü, burjuvazisinin zorla kazanmış ve sürdürmüş olduğu iktidarın işçi sınıfı tarafından kullanılmasıdır."¹⁷ Kurallar ve yasalarla sınırlanmayan böylesi bir iktidar, örgütselliği bulunmayan bir iktidar anlamına gelmez mi? Yerleşik burjuva hukuk anlayışına göre şüphesiz böyledir çünkü bu anlayış, burjuva hukukunun, sınıf egemenliğinin yüzyıllar boyunca oluşmuş sağlam bir uygulaması olduğunu görmez ve görmek istemez. Bu standart "hukuksal" egemenlik biçimi, olağanüstü olaylarla sarsılabilir veya yıkılabilir fakat bu yıkım zorunlu olarak burjuvazinin örgütsel egemenliğinden kurtuluş anlamına gelmez. Yıkım, olağanüstü durumla uyumlu olarak, olağanüstü ve hukuk dışı bir diktatörlük biçimi olabilir. Bildiğimiz gibi,

burjuva hukuku, parlamenterler, bilimadamları, hukukçular, yargıçlar ve memurlardan oluşan geniş bir topluluğun çalışmaları sayesinde aşama aşama geliştirildiğine göre, daha dün doğan ve elde silah varoluşunu savunmak zorunda kalan işçi sınıfı iktidarından, aynı hukuksal mükemmelliği ve yasallığı beklemek saçma olacaktır. Hukuk, hemen yeni sınıf içeriği ile doldurulabilecek boş bir kalıp değildir. Kautsky ise sorunu tam da böyle ele almaktadır. Lenin'in belirttiği gibi "Bu 'ağırbaşlı bilgin', İngiliz burjuvazisine yeni bir burjuva anayasası geliştirmeleri için yüzyıllar tanımakta, ama bu yalaka bilimin temsilcisi bize gelince, Rusya'nın köylü ve emekçilerinin iki ayağını bir pabuca sokmaktadır. Bizden birkaç ay içinde harfi harfine düzenlenmiş bir anayasa beklemektedir." Hukuksal sorunlara devrimci ve Marksist yaklaşım, her şeyden önce, gerçekleştirilen büyük dönüşümdeki temel sınıfsal eğilimlerin değerlendirilmesini gerektirir. Fakat Kautsky bununla ilgilenmiyor bile. Kapitalistlerin oy hakkından mahrum edilmesinden ve dolayısıyla Anayasamızın "keyfilik"e yol açtığından rahatsız oluyor. Dar kafalı biçimsel hukuk anlayışının bu incilerine Lenin'in bitirici yanıtı şu olmuştur:

*"Yüzyıllar boyunca kapitalist ülkelerin tamamı burjuva ve büyük çoğunluğu gerici hukukçuları ayrıntılı kurallar geliştirdiklerinde, yüzlerce cilt kanun ve kanun açıklamaları hazırladıklarında yoksulları zincirlemiş, emekçileri ezmiş ve basit bir işçinin bile yoluna binlerce engeller ve bahaneler çıkarmışlardı. Burjuva liberaleri ve Kautsky bunda bir 'keyfilik' görmüyor. Bunda 'düzen' ve 'hukuk' var. Ama tarihte ilk kez, çalışan ve sömürülen sınıflar (...) kendi sovyetlerini yarattıkları; burjuvazinin ezdiği, dövdüğü, körelttiği bu insanlar siyasal yapılanma için uğraştıkları ve amansız bir iç savaşın toz ve ateşi arasında dikilerek sömürenleri olmayan bir devletin temel ilkelerini belirlemeye, yeni bir işçi sınıfı devleti yaratmaya başladıkları anda burjuvazinin tüm hergeleleri, vampirler ordusu, Kautsky'de yanık bularak, hep bir ağızdan bağırlıyorlar: 'Keyfilik'."*¹⁹

Burjuva devrimcileri -Jakobenler-, kapitalizm için yolu temizlerlerken diktatörlüğü bir silah olarak acımasızca kullanmayı çok iyi biliyorlardı fakat aynı zamanda tarihsel eylemlerini, ebedi eşitlik ve özgürlük ilkeleri için mücadele ettikleri biçiminde yanlış bir ideoloji içinde yorumlayabildiler. Gözüpek devrimci siyasetçiler gibi hareket ettiler; hukukçular ve ahlakçılar gibi düşündüler. Burjuva-demokratik Jakoben devrimi kurtarmak için biçimsel yasallığı çiğnemeye karar verdiler fakat bunu da özgürlük adına, insan ve yurttaşın mutlak hakları adına yaptılar.

Marx'ın izleyicisi olarak Lenin için, varoluşun maddi temelleri ile açıklanamayacak ve sınıflı toplumda sınıfsal nitelik taşımayan hiçbir toplumsal ideal yoktur. Özgürlük ve eşitlik düşüncesi, ebedi ve devredilmez insan hakları düşüncesi doğal hukuk idealidir. Devrimci dönemlerde, kendi sınıf çıkarı için biçimsel hukuk zeminini terketmek zorunda kalan burjuva hukukçusu için tek destektir. Bu ideal, üretim koşullarından köken alan belli bir toplumsal içerikle bağlantılı olarak ortaya çıkar.

İlk çalışmalarından birinde Lenin, bizim halkçılarımıza Marks'ın "medeni eşitlik, sözleşme özgürlüğü ve bunun gibi Rechtsstaat ilkelerinin kuruluşunun gerisinde meta üreticileri arasındaki ilişkilerin yattığını defalarca vurgula(-dığını)" hatırlatıyordu.²⁰ Lenin de ulusal sorun ve sömürgecilik konusundaki tezlerine eşitlik ide-

kautsky

olojisinin aynı maddeci eleştirisi ile başlamaktadır:

*Burjuva demokrasisi, doğası gereği genel olarak eşitliğin ve özel olarak da ulusal eşitliğin soyut veya biçimsel kuruluşuyla belirginleşir. Burjuva demokrasisi, insan kişiliğinin genel eşitliği görünüşü altında, mülk sahibi ile işçinin, sömüren ve sömürülenin biçimsel veya yasal eşitliğini ilan eder ve bunun sonucunda da ezilen sınıfları büyük bir aldanmaya sürükler. Meta üretimi ilişkilerinin bir yansıması olarak (abç. EP) eşitlik düşüncesinin kendisi, insan kişiliğinin mutlak eşitliği bahanesiyle, burjuvazi tarafından, sınıfların ortadan kaldırılmasına karşı kullanılan bir silaha dönüştürülür. Eşitlik talebinin gerçek anlamı sınıfların ortadan kaldırılması talebine bağlıdır."*²¹

Marksist eleştirinin bu temel önermelerinin, Marks'ın ardılları olduklarını söyleyen ve ilk bakışta böyle görünebilecek kişilerce genel kabul gördüğünü hatırlatmakta yarar var. Bununla birlikte Menşevik kampın kimi temsilcileri için "demokrasinin yasal ilkelerinin mutlak değeri" gibi bir önerme bu kişiler için, kendilerini devrimci Marksizmin temsilcileri olarak niteledikleri zamanlarda bile herhangi bir şüphe doğurmuyordu. İkinci Kongre'de bile delege Egorov'un, biz Sosyal Demokratların genel oy hakkına karşı çıkmamızı gerektirecek durumların varsayımsal olduğunu söylediğinde Plekhanov'u ısıklaması bundandı. Ayrıca, "mutlak ilkelerin" savunucularından olmasa da Martov'un daha sonra Sosyal Demokratların Sürgündeki Kongresi'nde (Congress of the League of Social Democrats Abroad) bu konuda bir açıklama yapmayı zorunlu görmüş olması da ilginçtir: "Eğer Plekhanov sözlerine 'Elbette kimse, işçi sınıfının, zaferini güvenceye almak için basın özgürlüğü gibi siyasal hakları ayaklar altına almak zorunda kalacağı bir trajik durumu tahmin etmek zorunda da değildi.' şeklinde bir çekince ekleyeydi bazı delegelerin hoşnutsuzluğunu önleyebilirdi" Menşevizmin tüm özü bu çekinde yatmaktadır. Bir yandan, Marksist olarak ebedi ve sınıfsız biçimsel demokrasi ilkelerinin savunucusu olmak uygunsuz olduğu gibi öte yandan da Menşevizmin gerçek küçük burjuva doğası bu "sınıfsız" çizgi ile uyumludur; sonuç, "elbette kimse böylesi trajik durumları tahmin edemez" diyerek saf bir umutla kendilerini kurtarmaya çalıştıkları gerçekten talihsiz bir çelişkiye düşmektir. Fakat Menşevik umutlara rağmen, "böylesi trajik durumlar" tarihsel gerçeklik haline gelirse ne yapılabilir? Bu sorunun yanıtını biliyoruz: Menşevizmin istikrarlı siyasal eylemleri tarafından sağlanan bu yanıt, burjuva demokrasi tapınısına tabi olmaktan ve proleterya diktatörlüğüne karşı amansız bir mücadele yürütmekten başka birşey değildir.

IV

Marksist kuram, hukuksal biçimleri toplumsal gelişimde ikincil, hatta üçüncül konumlara havale eder. İktisadi ilişkiler, toplumsal üretici güçlerin özgül koşullarından oluşan bir temel üzerinde gelişir ve son tahlilde belirleyici olandır; tarihin yürüyüşünü ileri iten kaldırıcı sınıftır, yani, kendisi de "iktisadın yoğunlaşmış ifadesinden başka bir şey olmayan" siyasal mücadeledir; iktisadi ilişkilerin ve siyasal olguların yasal dile getirilmesi ise ikincil ve tabi bir rol oynar. Genel olarak konuşursak Marksist kuram, diğerleriyle kıyaslandığında hukuksal sorunlara az ilgi göstermiştir. Buna karşılık, burjuva bilginleri, toplumsal ilişkinin bu dışsal (biçimsel) yönünü özel bir hevesle geliştirmişlerdir ki bu da, diğer nedenlerinin yanı sıra, kuramcılarının iktisadi eşitsizlikleri (bunlar "maddi" olduğu için rahatsız edicidir) ele almaktan kaçına olanağı sunmakta, böylelikle hukukbili-

mi güvenli bir alan haline gelmektedir. Bu durum Lenin tarafından, Peter Struve'ün (savaş öncesi) son akademik çalışmasına ilişkin yazdığı makalede geçerken dile getirilmiştir: "Modern burjuvazi (Marks'ın kişiliğinde siyasal iktisadın attığı) bu adımdan son derece korkmakta, çağdaş iktisadi evrimin çok açık ve etkileyici olan 'yasaları'ndan son derece rahatsız olmaktadır öyle ki, kendileri ve ideologları, tüm klasikleri ve her tür yasayı bir kenara atmaya veya hukukbilimi arşivinde, toplumsal eşitsizliğin yanına göndermeye hazırlar."²² Burjuva bilginlerin bu eğilimini nitelediği bir başka yerde de Vladimir İliç, burjuva kuramcılarının gizli isteklerini de ortaya koymaktadır: "Bırakalım siyasal iktisat basmakalıp bilgilerle, skolastikle ve anlamsız olgulara ulaşma çabasıyla dolsun ve bırakalım 'toplumsal eşitsizlikler' sorunu, hukuksal-toplumsal tartışmaların, rahatsız edici sorunlardan 'kaçma'nın daha kolay olduğu güvenli alanına uzaklaştırılsın."²³

Altyapıya bağlı olan bir üstyapı olarak hukuksal biçimin doğru Marksist çözümlemesi, kimi durumlarda, Marksizmin bir karikatürüne, cansız ve belirlenimci bir değerlendirmeye de dönüşebilir. Böylesi bir anlayışta, üstyapı verili bir temel üzerinde, verili maddi içeriğin belli bir gelişmişlik düzeyinde "kendiliğinden" yükselir. Toplumsal gelişimin düzenliliğine artan biçimde yapılan vurgu bizi farkında olmadan, toplumsal kendiliğindencilik veya militan siyasal jargonumuzdaki ifadeyle "kuyrukçuluğun" kabulüne götürmektedir. Her tür kuyrukçuluğun amansız düşmanı olarak Lenin, bu tip görüşler ve kuramlarla mücadele etmeden ve onları Marksizmden sapmalar olarak ifşa etmeden edemezdi. Marksizmin kaderci saptırılmasının ilk biçimi, bilindiği gibi, "iktisatçılar" tarafından yapılmıştı. Onlara göre, sınıf mü-

cadelesinin tümü siyasal mücadeledir ve dolayısıyla işçi sınıfı mücadelesinin siyasal potansiyele sahip olması kendiliğinden birşeydir. Siyasal biçimlerin, hatta siyasal mücadele biçimlerinin bile kaçınılmaz olarak onların iktisadi içeriği tarafından yaratıldığı yönündeki Marksist öğretisi, “iktisatçılar” tarafından, işçi hareketindeki her türlü geriliğin meşrulaştırılıp yüceltilmesinin aracına dönüştürülmektedir. Menşevikler de kuyrukçuluğu yaymaları ve örgütsel sorunlarıyla biçimsel olarak aynı hatayı tekrarlamışlardır. Onlara göre “içerik” (yani siyasal mücadelenin içeriği) biçimden; program ve taktikler de örgütlenmeden daha önemlidir. Bu noktada tartışmanın bizi ilgilendiren bir düzeye taşındığı söylenebilir. Sözüünü ettikleri biçim, Partinin yasal veya anayasal düzenlenişidir ki böylelikle Parti, sadece benzer düşünen siyasal düşünürlerin bir toplamı olmaktan çıkarak biçimsel olarak birleşmiş bir bütün, yani örgütlenmelerin toplamı olmaktadır. Birleşmenin dışsal ifadesi, Parti kurumlarının ve Parti Tüzüğü’nün emrettiği hiyerarşidir. Lenin’in İkinci Kongre’de yürüttüğü ve Adımlar çalışmasının adandığı mücadele, aynı zamanda yasal olarak düzenlenmiş bir parti örgütü için verilen mücadeleydi.

Burada Lenin’in, sadece hukuk konusunda giriştiği kuramlaştırma için değil fakat aynı zamanda, belli bir tür toplumsal ilişkinin biçimsel dolayımı olarak hukukun nerede pratik işleve sahip olduğu konusunda kendinden emin olabilmek için gerekli her türlü veriye sahip olduğunu belirtmek uygun olur.²⁴ Bu veriler ilk elde, Vladimir İliç’e özgü sağlam bir mantık tarafından yorumlanmıştır. Kıyas kabul etmez bir diyalektikçi ve biçimsel mantığın ikincil konumunu anlayan bir kişi olarak Vladimir İliç, ona hak ettiği yeri vermiştir. Diyalektikçi hiçbir zaman karmaşaya ve pusluluğa dönüştürmemiş; hiçbir zaman, belirsiz, karışık ve dağınık şeyler önermemiştir. Her bir önermesi, her zaman enine boyuna düşünülmüştür; aşırı hiçbir şey, genellikle laf salatasının gerisine gizlenen, kuramsal belirsizlik taşıyan hiçbir şey yoktur. Onunki gibi iyi gelişmiş bir akıl, olağanüstü bir hukukçu olmanın gerekli ve yeterli koşuldur. Bundan kuşku duyan herkese, örneğin, Lenin’in Adımlar’da, Martov’un hazırladığı Parti Tüzüğü taslağına yönelik eleştirilerini dikkatlice okumalarını öneririz.²⁵ Lenin’in, kesin “yasal” tanımlardaki içerikten yoksunluk, laf kalabalığı, amaçsız biçimsellik ve sonsuz tekrarlarla ortaya çıkan entelektüel baştan savmaları ortaya koyuşundaki ustalık zaten yeterince açıklayıcıdır. Lenin’in, Martov’un hazırladığı taslağı yayınlamış olması bile amacının, içerikteki (merkeziyetçilikle olumsuz ilişki anlamındaki) ince ayırımın, Martov’un iddiasının aksine, Kongre öncesinde yazılmış olan taslakta ortaya konmamış olduğunu göstermekti. Bu, Lenin’in eleştirisinin biçime yöneltmiş olduğunun açık örneğidir.

axelrod

İkinci Kongre ve sonrasındaki mücadele, tüzüğün merkeziyetçiliğe ilişkin ilk maddesine yönelik tartışmalar vb. bütün bunlar, ancak ileride tam olarak açığa çıkacak, elbette özel bir siyasal anlama ve öneme sahiptir. Doğal olarak tartışma, Tüzüğün niteliğine veya genel olarak Parti’nin hukuksal kuruluşuna ilişkin olarak yürümüştür. Lenin’in karşıtları basitçe, Parti’nin, kendini herhangi bir anda parti üyesi olarak niteleyen kişilerin toplamı olmaktan daha iyi tanımlanmış bir biçimle belirlenmesi olasılığına karşı çıkmışlardır. Örneğin Axelrod, hiçbir kural devrimci gençlik çevrelerinin ve bireylerin kendilerini Sosyal Demokrat olarak tanımlamalarını ve hatta Parti üyesi olarak görmelerini yasaklayamayacağını söylüyordu. Lenin ise bu düşüncenin saçmalığını kolayca ortaya koymuştur:

Birisinin kendisini Sosyal Demokrat olarak nitelemesini yasaklamak imkansız ve anlamsızdır, zira bu sözcük ilk elde belli örgütsel ilişkileri değil sadece bir düşünce sistemini anlatır. Belli çevrelere ve kişilere “kendilerini partinin parçası olarak saymalarını” yasaklamak, bunlar Parti için tehlikeli ise, onu yozlaştırıyor ve dağıtıyorsa mümkün ve gereklidir. Eğer bir çevrenin “kendini bütünün bir parçası saymasını bir emir ile yasaklamayacaksa” bir siyasal bütün olarak Partiden söz etmek komik olacaktır! Partiden çıkarılma koşullarını ve yöntemlerini düzenlemenin anlamı nedir ki?²⁶

Axelrod, Martov ve diğerlerinin örgütsel oportünizminin, Partinin "aile çevresi"nden, biçimselliğe bağlı kalmadan, azınlık çoğunluğa, parça bütüne tabi olmadan geliştiği (henüz aşılmamış) grupçuluk çağının mirası olduğunu Lenin çok önce saptamış ve **Adımlar**'ın birçok bölümünde vurgulamıştır. Elbette Lenin devrimci grupçuluğun, yani devrimcilerin birbirlerine olan koşulsuz güvenine dayanan yoldaşça ve sıkı ideolojik kaynaşmasının büyük önemini herkesten daha çok anlamıştı. "**Ne Yapmalı?**"nın en iyi sayfaları bu önemin aydınlatılmasına ayrılmıştır. Bununla birlikte Lenin, siyasal mücadelenin geniş arenasına çıktığında Parti'nin ideolojik bütünlüğünü dışsal bütünlük ile tamamlaması gerektiğini, grubun yerine Parti kurumlarının konulması gerektiğini de anlamıştı. Gelişiminin grupçuluk aşamasında takılan bir partinin programında kendisine yüklenen görevleri yerine getiremeyeceğini de biliyordu. Tüzüksüz, gayri-resmi grup bağı büyük avantaja sahip olduğu gibi ileride kaçınılmaz olarak dayanılmaz hale gelecek kusurlara da sahiptir. Bu aşamada oluşan gelenekler daha fazla büyümenin önünde engel haline gelmektedir. Lenin'e göre:

Oblomov ev halinin rahat terliklerine ve geceliklerine alışık olanlar için, biçimsel kurallar dar, sınırlayıcı, sıkıcı, önemsiz ve bürokratik, özgür ideolojik tartışmaya vurulmuş bir pranga, bir kölelik bağı olarak görünmektedir. Aristokrat anarşizm, biçimsel kuralların, grubun dar bağlarının yerine Partinin geniş bağlarını koymak için gerekli olduğunu anlayamaz. Bir grup içindeki veya gruplar arasındaki bağları formüle

le etmek gereksiz ve imkansızdır çünkü bu bağlar arkadaşlığa veya herhangi bir neden veya amaç gösterilmesi gerekmeyen bir güvene dayanır. Parti bağı ise bunların hiçbirine dayanmaz ve dayanmamalıdır; sıkı sıkıya uyumaları bizi grupların keyfi ve kaprisli niteliğinden ve "özgür ideolojik mücadele" adına girişilen grupçu iç çatışmalardan koruyacak olan biçimsel ve (disiplinsiz entelektüel gözünde) bürokratik olarak kaleme alınmış kurallara dayanmalıdır.²⁷

Lenin'in keskin hücumları, belirli bir aşamada Parti tarafından atılması gereken bir sonraki ve en gerekli adımı her zamanki gibi açıkça görmüş ve Partiyi geriye götürmek isteyenlere karşı şiddetle karşı çıkmış olması ile açıklanabilir.

Yeni Iskra'nın Yayın Kurulu'nun "Güven, kafalara ve kalplere çakılamayacak narin bir şeydir." yollu bildirisine Lenin şöyle yanıt vermiştir:

Bir grubun üyesiyken tanımsız bir güvene yaslanma hakkım vardı ancak Parti'nin üyesi olunca artık sadece tanımsız bir güven yoksunluğuna dayanmak hakkım yok; (...) aynı zamanda güven ve güvensizliği biçimsel yargılarla yani programımızın, taktiklerimizin veya kurallarımızın resmi olarak belirlenmiş usullerine atıfla gerekçelendirmek zorundayım. Güvensizliği anlatmak için veya bu güvensizlikten kaynaklanan görüşlerin, isteklerin idare edilebilmesi için biçimsel olarak emredilmiş bir yol izlemeliydim.²⁸

Bir Adım İleri, İki Adım Geri, bütün bunların ötesinde, büyük eğitsel öneme sahip bir kitaptır. Parti işleri ve örgütüyle sorumlu, ciddi ilişkiler kurulmasını; bir kararın alınmasını önceleyen siyasal tartışmayı sonsuz ve yararsız fikri tartışmalar ile; Parti yetkilerinin seçimindeki değerlendirmeleri, kimseyi kırmamayı hedefleyen aile değerleri ile ve Partiyi arkadaş grubu ile karıştırmamayı öğretmektedir. Bu kitap konunun, dönemin pek çok devrimcisinin ilgisiz kaldığı katı, biçimsel ve dışsal yönünü vurgulamaktadır. Vladimir İliç, "iktidar mücadelesinde işçi sınıfının, örgütünden başka bir silahının olmadığını; işçi sınıfının ancak, Markizmin ilkeleriyle gerçekleştirdiği ideolojik bütünleşmeyi, milyonlarca emekçiyi çalışan sınıfın ordusu olarak birleştirecek bir örgütlenmenin maddi birliği ile pekiştirdiği zaman yenilmez bir güç haline gelebileceğini ve kesinlikle geleceğini"²⁹; "işçilerin bir sınıf olarak birleşme konusundaki nesnel yeteneğinin insanlar tarafından, kesin örgütlenme biçimlerine bağlı kalmadan hayata geçirileceğini"³⁰; "bundan dolayı, (bu örgütlenmenin dışsal yönü de dahil olmak üzere) kurulma ve biçimselleşmenin işçi hareketinin tarihinde önemli bir ileri adım olduğunu" bilmektedir.

martov

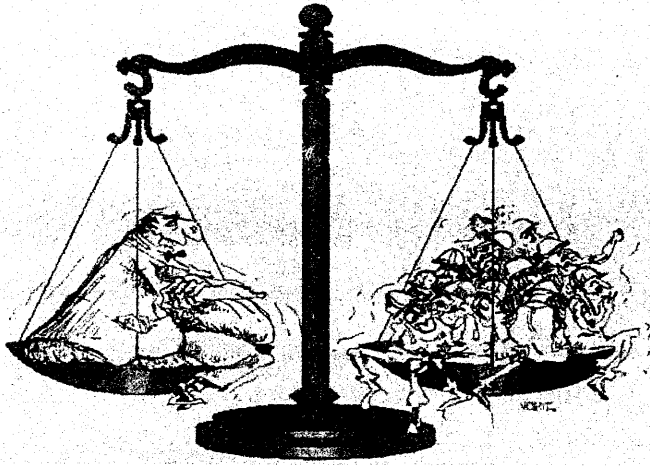
İkinci Kongre'den sonra, Lenin'in karşıtları, "bürokratik biçimciliğe" karşı bir mücadele yürüttüklerinde, savlarını, tarihsel gelişimin daha Marksist ve daha derin bir anlayışına dayandırmış görünüyordular. Lenin elbette, örgütsel planının Partiyi oportünizmden korumak gibi büyük bir öneme sahip olduğu gerçeğini gizlemeyi düşünmedi. Buna karşı, Menşevik kanatta yer alan muhalifleri şu önemli itirazda bulundular: "Oportünizm, Parti Tüzüğü'nün herhangi bir maddesinden değil, daha karmaşık nedenlerden doğar ve daha derin nedenlerle belirir."

Bu itiraza yanıt veren Lenin, "Sorun, Parti Tüzüğü'ndeki maddelerin oportünizm yaratıp yaratmaması değil, bu düzenlemelerle, oportünizme karşı daha keskin araçlar yaratılıp yaratılamayacağıdır." saptamasında bulunmuştur. Trokçi'ye göre, Lenin tarafından önerilen formül reddedilmelidir çünkü tarihsel tanımlar gerçek ilişkilere uymalıdır. Lenin ise "Trokçi yine bir oportünist olarak konuşuyor. Gerçek ilişkiler ölü değil, canlıdır ve gelişir. Hukuksal tanımlar bu ilişkilerin gelişimine uyabilir fakat aynı zamanda (eğer bu tanımlar kötüyse) durgunluğa ve gerilemeye de uyabilir. Martov için söz konusu olan bu ikinci durumdur." yanıtını vermiştir.³¹

Örgütlenme sorunundaki oportünizm, "içeriğin" biçim üzerindeki önceliğini savunmak; program ve taktikleri tüzüğün kabul edilmesinin, "gerçek gelişmeyi" de "hukuksal tanımların" önüne geçirmek şeklinde ortaya çıktı. Bu karşıtlığın, somut tarihsel koşulları hesaba katmayı beceremeyen metafizik niteliğini Lenin tam olarak ortaya koymuştur. Gelişimin bir aşamasında doğru ve uygun olan şey, bir diğer aşamada kaba bir hata haline gelir. Eski grupçu yaklaşımı savunmak için konuşan Martov, Lenin'in, "ideolojik etkiyi" ve "etki için mücadeleyi" ele aldığı erken dönem yazılarına dayanmaya ve bunları II. Kongre'den sonra Lenin tarafından geliştirildiği iddia edilen "kuralların yardımıyla etki yaratmayı amaçlayan bürokratik yöntemlerle" ve otoriteye dayanma eğilimi ile karşıtlamaya çalışmıştır. "Saf insanlar" diye yanıtlıyor Lenin, "Partimizin eskiden biçimli olarak örgütlenmiş bir bütün olmadı-

ğını, fakat sadece ayrı grupların bir toplamı olduğunu ve dolayısıyla bu gruplar arasında ideolojik etki dışında bir ilişkinin mümkün olmadığını unutmuşlar. Şimdi örgütlü bir Partiyiz ve bu otoritenin kurulması, düşüncelerin gücünün otoritenin gücüne dönüştürülmesi ve alt düzey Parti birimlerinin daha üst birimlere tabi olması anlamına gelir. Bu nedenle, insanı rahatsız etse de, böylesi temel ilkeleri, eski yoldaşların yararına tekrarlayıp durmalıyız."³² Bu vurgulu "şimdi" saptamasında Leninci diyalektiğin tüm bilgeliği yoğunlaşmıştır. Deyim yerindeyse karşıtlarını şöyle diyor: "Beyler, istediğiniz kadar içeriğin biçimi belirlediğini, örgütsel dayanışma için taktik doğruluğun zorunlu koşul olduğunu, partideki disiplinin son kertede düşüncelerin otoritesine dayandığını vb. kabul edin fakat artık ideolojik mücadele için yaratılmış temeller üzerinde hareket edilecek; siyasal mücadelenin, Parti örgütünün hukuksal olarak yeni biçim kazandığı bir ileri aşamadaki içeriğini anlamamız gereken, bir adım daha at-

mamız gereken zaman geldi.”

“Iskra’nın çalışması” diyor Vladimir İliç, “ve tüm bir Parti örgütlenmesi sorunu, Partinin gerçek yeniden örgütlenmesi sorunu, tüm parti tarafından kabul edilmeden ve ayrıca kesin örgütsel düşünceler biçimsel olarak düzenlenmeden bitmiş olarak değerlendirilemezdi. Partinin örgütsel niteliği bu gerekliliği karşılamalıydı.”³³ Lenin bir başka yerde de Menşevik Iskra’nın yorumlarına karşı acı biçimde yanıt vermektedir:

*İçerik biçimden, program ve taktik ise örgütlenmeden daha önemlidir. Derin ve büyük doğrular. Gerçekten de program taktiklerden ve taktikler de örgütlerden daha önemlidir. Alfabe, kökenbilimden, kökenbilim de sözdizimden daha önemlidir fakat sözdizim sınavından başarısız olup da aynı sınıfı tekrar okuyacağı için böbürlenlenlere ne demeli?”*³⁴

Lenin, biçimsel ve merkezi örgütü, gerçek bir varlık olarak düşünmekte ve onu “ruhsal bütünlüğü” sağlayan bir tür sembolizme indirgemek istememektedir. Menşeviklerin Iskra’sına göre, “programın kabulü” çalışmaların merkezileşmesine kuralların kabulünden daha fazla katkı sağlayacaktır. Lenin bu görüşe tepki göstermektedir: “Felsefe olarak yutturulan bu bayağılık nasıl da radikal aydın ruhunun kokusunu taşıyor? Bu, Sosyal Demokrasiye değil burjuva çürümüşlüğüne daha yakın. Gerçekte bu meşhur önermedeki ‘merkezileşme’ sözcüğü hayli sembolik bir anlamda kullanılmaktadır.”³⁵ Biçimsel demokrasi temeliyle kurulan tapını ilişkisi Martov’u ve Partideki yandaşlarını, kendi görüşlerini (ve kendi gruplarının iradesini) Kongre çoğunluğunun resmi kararlarının üzerine çıkarmaktan alıkoymaması tipiktir. Martov, Parti’nin iradesini ortaya koyan seçim yöntemleri konusunda bile şüphe içindedir: “Sadece parti üyelerinin toplumsal bilinç ve çalışmalarının sosyalist içeriği sorusunun yerine güçlü iktidarla donatılmış merkezlerin ‘güvenilirliği’ sorusunu koyarak seçim eylemini, partinin iradesini ortaya koyan özgül bir yöntem ola-

rak görme noktasına gelebiliriz.”³⁶ Iskra’nın dört editörünün gözünde Lenin, “iç birleşmeye değil, tamamen mekanik yöntemlerle, bireysel önalmaların ve bağımsız toplumsal eylemin bastırılmasıyla gerçekleştirilen ve korunan biçimsel dış bütünlüğe önem atfetmekte”dir. Parti sorunlarına ilişkin bir öneriden çok devrim öncesi bölge toplantılarındaki reform (“bağımsız toplumsal eylem”) konuşmalarını anımsatan bu belgenin değeri ile alay eden Lenin değerlendirmesini sürdürmektedir: “Kararlarına uyulacağı resmi olarak ilan edilen Parti Kongresi’nden daha yeni çıkan bu üyelerimizin sözünü ettikleri dışsal, biçimsel bütünlük nedir? Sağlam temellere dayanarak örgütlenmiş bir partide Parti Kongresi dışında, parti bütünlüğünü sağlayacak herhangi bir yöntem biliyorlar mı acaba?”³⁷ Lenin bürokratik biçimcilik suçlamalarını amansız biçimde dağıtmış ve bunların gerisinde “anarşist mantığın ve entelektüel kararsızlığın” gizlendiğini göstermiştir. Lenin’in alaylı anlamıyla: “Sen bir bürokratsın çünkü Kongre tarafından benim arzuma rağmen atandın. Biçimcisin çünkü benim rızama değil de Kongre’nin resmi kararlarına dayanıyorsun. Kaba mekanik yolla hareket ediyorsun çünkü, benim seçilmek isteğimi gözardı ederek Kongre’de ‘mekanik’ çoğunluğun desteğini kazandın. Sen bir zorbasın çünkü bir grup olarak devam etmekte ısrar eden, dahası, bu grubun Kongre tarafından açıkça onaylanmamasından hoşlanmayan eski küçük sıcak ekibe iktidarı vermeyi reddediyorsun.”³⁸

Lenin, onu geride kalmış olan sınırları belirleme ve ideolojik mücadele aşamasına doğru çekmek isteyenlerle savaşıarak partiyi sağlam biçimde yeni bir aşamaya, siyasal yaşamının örgütsel “araçsallaşması” aşamasına taşıdı. “Program ve taktik sorunlarındaki birlik, Parti bütünlüğü ve parti çalışmalarının merkezileştirilmesi için gerekli fakat hâlâ yetersiz bir koşuldur.” diye açıklamakta Lenin, Yeni Iskra’daki muhaliflerine... Bir keresinde de, usanmış biçimde şöyle haykırmıştır: “Allah aşkına, tüm kavramların birbirine karıştığı bugünlerde ne kadar da temel ve basit şeyleri yinelemek zorunda kalıyoruz! (...) Parti çalışmalarının merkezileştirilmesi, basit bir aile çevresi olmaktan öteye geçen bir partide azınlık çoğunluğa, parça bütüne tabi olmadan ve biçimsel kurallar bulunmadan tasavvur edilemeyecek bir örgütsel bütünlüğü de gerektirir.”

Taktik ve programın temel sorularında bir birlik olmadığı sürece, birlik olmadığımız bir dönemde grupçuluk ruhu içinde yaşadığımızı zımnen kabul ve birleşebilmemiz için sınır çizgilerinin belirlenmesi gerektiğini ilan ettik; birleşik örgütlenmenin biçimleri hakkında bile konuşmadık fakat sadece taktik ve programdaki oportünizm ile nasıl mücadele edileceğine ilişkin (o zaman gerçekten yeni olan) yeni sorunları tartıştık. Hepimizin kabul ettiği gibi, bu mücadele (Partinin taktik konusundaki

kararında dile getirildiği üzere) belli bir birlik düzeyi yarattığında bir sonraki adımı atmamız gerekiyordu ve ortak rıza ile tüm grupları bütünleştirecek bir birleşik örgüt biçimi geliştirerek bunu yaptık da. Fakat şimdi, bu biçimler yarı yarıya yıkıldı ve anarşist hareket tarzına, anarşist boş söz üretimine ve Parti Yazı Kurulu'nun yerine grupların canlandırılmasına doğru geriledik. Bu gerileme de, bilgili konuşma için alfabenin sözdiziminden daha yararlı olduğu savıyla temellendirildi!"³⁹

Yeni Iskra'daki muhalifleri için Leninist "sözdizimi" ulaşılabilir bir şey değil, onlar "alfabeye" doğru gerilemeyi sürdürüyorlar. Troçki'ye göre "Disiplin, doğru olduğuna inandığınız ve uğruna disiplin altına girdiğiniz şey için şey mücadele etme imkanını güvence altına aldığı oranda anlamlıdır. Fakat dikkatler bir şekilde bir 'hakkın inkarı'na, yani ideolojik etki kurmak için mücadele hakkının inkarına yönlendirildiğinde disiplinin varlığı sorunu, Rechtsfrage (hukuk sorunu) olmaktan çıkarak Machtfrage'a (güç sorununa) dönüşür." Troçki'nin II. Kongre'den sonra dile getirdiği -görüştür ayrılıklarının kaçınılmaz olduğu temalı- bu soyut düşüncelerle, 1908-1914 döneminde, kendilerini hem ideolojik ve hem de örgütsel olarak Parti'nin dışına yerleştiren tasfiyecilerle "birlik" için ortaya koyduğu somut demecileri arasındaki çelişki nasıl görülmez? Iskra'nın program ve taktikte birlik için yürüttüğü üç yıllık mücadelesiyle atılan temelden sonra biçimsel birliğin zararlı olduğu düşüncesini yaygınlaştırmak ve tasfiyeciler ile partiler arasında büyük bir yarılma olduğu bir anda görüş ayrılıklarına ve muhalefete karşı sesini yükseltmek. Bu tavrın, sorunlara diyalektik yaklaşımdan tamamen mahrum olmanın nadir ve klasik örneği olduğu söylenebilir.

V

Menşeviklerin ve "iktisatçı"ların hatası, gördüğümüz gibi, aynı nokta ortaya çıkıyordu. Bunlar işçi sınıfı mücadelesini hayata geçirmenin somut biçimlerini anlamakta başarısız oluyorlardı. Ayrıca, her ikisi de Marksizmde yaptıkları çarpıtmaları, Marksist çözümlemenin, dikkatleri "dışsaldan" (biçimden) "öze" yönlendirmek gibi, derinleştirilmesi olarak sunuyordu. Vladimir İliç, daha sonraları, "kendi kaderini tayin hakkı" tartışmalarında da benzer bir hata ile mücadele etmek zorunda kalacaktı.

Programımızın bu noktası üzerinde kuşku olan, Polonyalı yoldaşlarının da dahil olduğu karşıtları "esasinda" kapitalizmde "kendi kaderini tayin hakkının" mevcut olamayacağı ve sosyalizmde de bunun gerekli olmadığı bahanesiyle işçi sınıfının kurtuluş yolunda mevcut olan siyasal ve yasal nitelikteki gereklilikten yan çizmek istemişlerdir. Bu çizginin savları ile "iktisat-

çıların" savları arasındaki benzerlik Vladimir İliç tarafından saptanmıştır. "Sosyalizmin, tüm ulusal boyundurukları, bunları üreten sınıf çıkarlarını ortadan kaldırdığı gibi kırdığı" savına yanıt olarak Lenin şunları söylemiştir: "Baskının ortadan kaldırılmasının iktisadi temelleri konusundaki bu tartışma neden? Bunlar uzun zamandır biliniyor ve tartışmasız nitelikte. Gerçek tartışma, baskı biçimlerinden biriyle, bir ulusun bir diğer ulusun devleti tarafından zorla egemenlik altına almasıyla ilgilidir. İktisadi temeller üzerine yoğunlaşma, siyasal sorulardan kaçmanın bir yönteminden başka bir şey değildir."⁴⁰ Lenin değerlendirmelerini sürdürüyor: "Gerçekten muhaliflerimiz tartışılacak her şeyden kaçıyorlar. (...) Ne sınırları düşünmek istiyorlar ne de genel olarak devleti. Bu bir tür, 1894-1902'nin, kapitalizm zafer kazandığına göre artık siyasal sorunların yeri kalmamıştır diyen eski 'ekonomizm'e benzer biçimde, 'empyralist' ekonomizmdir."⁴¹ Böylesi bir iktisadi kuram Marksizme temelden düşmandır.

Yine iktisatçılık benzetmesini kullanan Lenin'e göre, "Eski iktisatçıları", Marksizmi bir karikatüre çevirdiler ve işçilere Marksistler için yalnızca iktisadın önemli olduğunu öğretiler. Öyle görünüyor ki, yeni 'iktisatçıları' ise, muzaffer sosyalizmin demokratik devletinin sınırlar olmadan (maddesi olmayan 'duygular' karmaşası gibi) yaşayacağını veya bu sınırların sadece üretimin ihtiyaçları tarafından belirleneceğini 'sanıyorlar' Gerçekte, bu sınırlar demokratik olarak yani halkın iradesi ve 'duygudaşlığı' ile belirlenecektir."⁴² Öte yandan, ulusların kendi kaderini tayin hakkının kapitalizmde

gerçekleşmeyecek olması ve bu nedenle bu işten vazgeçilmesi gerektiği savları Lenin'in gösterdiği gibi reformizme verilmiş bir tavizdir. "Nesnel olarak (Polonyalı yoldaşların) imkansızlık konusunda söyledikleri oportünizmdir, zira kendi kaderini tayin hakkının bir dizi devrim gerçekleşmeden, emperyalizm altında olduğu gibi demokrasi altında da imkansız olduğunu sessizce varsayalar."⁴³

Bu tartışmada Lenin'in çabuk kavrayış ve karar alması, daha sonra, Marksist yazın tarafından incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Fakat bildiğimiz kadarıyla kimse, Rosa Luxemburg'un ve onun gibi düşününlerin (-ki aralarında Semkovsky ve Bundçu Liebman gibi açık oportünistler bulunmaktadır) tavrının, tesadüfen de olabilir, hukuksal biçimin tamamen reddi ve onun özgül niteliklerinin hiçbir şekilde anlaşılmaması olduğu gerçeğini saptamamıştır. Yoldaş Lenin, muhaliflerine sürekli ve sağlam biçimde, "ayrılma hakkı" ile ayrılmının kendisi arasındaki farkı açıklamış olduğunu vurgulayalım ilk olarak. Rosa Luxemburg ve gerçekte diğerleri, "ayrılma hakkı" tanınmasının, zorunlu olarak her türlü somut ayrılma talebini destekleme anlamına geleceğini ve doğası gereği "ayrılıkçılığı yüreklendirici" nitelikte olduğunu varsaymaktadır. Lenin bu anlayış noksanlığını, "boşanma hakkı" örneği ile açıklamak zorunda kalmıştır: "Kendi kaderini tayin hakkı (yani ayrılma özgürlüğü, ayrılıkçılığı yüreklendirme özgürlüğü) savunucularını suçlamak, boşanma hakkını savunanları aile bağlarını yıkmayı cesaretlendiren kişiler olarak suçlamak kadar aptalca ve iki yüzlücedir."⁴⁴

Lenin muhalifleri, ulusal baskıya karşı mücadelenin en doğrudan ve uygun ifadesini, işçi sınıfının çıkarlarında, ayrılma hakkının hukuken, yani teknik dilde, tanınmasında ve buna denk düşen "özel hak"ın verilmesi için mücadelede bulduğunu hiçbir biçimde göremiyorlardı. Tartışma tam olarak, her ulusun bağımsız bir devlet kurma "özel hakkı"na sahip olduğunun tanınması ile ilgilidir. Lenin bunu, federal veya özerk devlet yapısı talebi ile kıyaslayarak açıklamaktadır:

*Sosyal demokratlar için ulusal kendi kaderini tayin hakkı adı altında federasyonu ve özerkliği anlamak mümkün değildir. Soyut olarak, her ikisi de kendi kaderini belirleme hakkı tarafından içerilir. Federasyon hakkı tamamen anlamsızdır çünkü federasyon karşılıklı bir sözleşmedir. Marksistlerin programlarında genel olarak federalizmi savunamayacaklarını söylemeye bile gerek yoktur. Özerkliğe gelince, Marksistler "özerklik hakkı"nı savunmazlar fakat karışık ulusal yapıları ve coğrafi ve diğer keskin farklılıkları olan demokratik devletlerin evrensel bir ilkesi olarak özerkliğin kendisini savunular. Dolayısıyla, "ulusal özerklik hakkı"nı tanımak, "ulusların federalizm hakkı"nı tanımak kadar anlamsız olurdu."*⁴⁵

Sorunun böyle (bu yöndeki somut talepleri zorunlu olarak desteklemeden kendi kaderini tayin hakkını tanımak şeklinde) ortaya konulması, Lenin'in muhalifleri tarafından elbette anlaşılamamıştır. Bu kavrayış onlara, somut siyasal içerikten yoksun ve günlük siyasette pratik etkileri olmayan "metafizik nitelikte" bir kavrayış olarak gelmiştir. Nitekim Bundçu Liebman, kendi kaderini tayin hakkını basitçe, anlamı puslu olan "moda bir ifade" olarak nitelemişti.

Esas olarak burjuva-demokrat (dolayısıyla biçimsel ve soyut) nitelikteki bu sloganın, yarı feodal ve burjuva maddeci gericiliğe karşı işçi sınıfının savaş çılgınlığı olabileceği gibi sosyalizmin zaferinden sonra bile olumlu bir işlev üstlenebileceği düşüncesi, kendilerini, samimi biçimde Marksist olarak niteleyen insanların bilincinde yer bulmakta başarılı olamamıştır. Onlar, hakların eşitliğine ilişkin boş hukuksal soyutlamanın yerini, gerçek ve uygulamalı bir şeyin alması gerektiğini düşünmüşlerdi. Lenin, böyle düşününlerin hatasını çok başarılı bir biçimde ortaya koymuştur:

*Her ulusun ayrılma sorusuna "evet veya hayır" şeklinde bir yanıt talep etmek hayli "uygulamalı" bir gereklilik gibi görünüyor. Fakat gerçekte böyle bir talep saçma, kuramsal olarak metafizik ve uygulamada da işçi sınıfını burjuvazinin siyasasına teslim edecek niteliktedir. (...) Belli bir ulusun ayrılmasının veya onun bir diğer ulusla hukuksal eşitliğinin bir burjuva demokratik devrim tarafından gerçekleştirileceğini önceden güvence altına almak kuramsal olarak imkansızdır. Her iki durum için de işçi sınıfının gelişimini sağlamak önemlidir. Burjuvazi bu gelişmeye engel olmuş ve "ulusal" gelişmeye öncelik vermiştir. Bu yüzden, işçi sınıfı, hiçbir ulus için garanti olmayan, kendi kaderini tayin hakkına ilişkin "olumsuz" talep ile sınırlanmaktadır. İşçi sınıfının ulusal sorunu konusundaki görevi, "ulusal burjuvazi için elverişli değildir çünkü işçi sınıfı 'soyut' eşit hak talep etmekte ve ilke olarak en ufak bir ayrıcalık talebinde bulunmamaktadır zira tüm ulusçuluğa karşıdır."*⁴⁶

Lenin, muhaliflerinin anlamakta başarılı olamadığı şeyi anlamıştır: Biçimsel eşit haklara yönelik "soyut" ve "olumsuz" talep, verili bir tarihsel koşulda aynı zamanda devrimci ve devrimcileştirilen bir slogan ve aynı zamanda işçi sınıfının sınıf dayanışmasını güçlendirmenin ve ona burjuva ulusal bencilliğinin bulaşmasını engellemenin en iyi yöntemi de olabilirdi. Gerçekte, tartışmanın ortaya çıktığı somut koşullarda (Emperyalist Savaş'ın öngünü ile savaşın en yoğun olduğu dönemde ve Rus Devrimi'nin öngününde), kendi kaderini tayin hakkını, bunun biçimsel demokrasinin bir sloganı olduğu ve Marksistlerin bu biçimsel demokrasiyi her noktada teşhir etmek zorunda olduğu gerçeğinden yola çıkarak inkar etmek "sadece burjuva değil aynı zamanda feodal ve mutlakiyetçi ulusal baskının eline koz vermek" olur-

du. Lenin, gelişimin herhangi bir aşamasında, biçimsel soyut hak eşitliği talebinin, yarı-feodal monarşiyi ve ilk elde de Rus mutlakiyetçiliğini yıkacak devrimci bir talep olduğunu anlamıştı.

Fakat 1920 yılında Ekim Devrimi çoktan gerçekleşmiş ve Sovyetlerin iktidarı pekişmişti; bir sonraki adım işçi sınıfı diktatörlüğünün dünya çapında gerçekleşmesi için mücadeleydi. Emperyalist burjuvazi ve onun çömezleri, baskı siyasalarını, fetihçilerin ve sömürgecilerin soygunlarını, halkların eşitliğine, ulusların eşit haklarına vb. ilişkin boş “Wilsoncu” sözlerle gizlemeye çalıştılar. Bu koşullar altında, eski sloganların basitçe tekrarı anlamsız olacaktı. Temel görev artık, burjuva demokrasisine karşı mücadele etmek ve onun yalanları ile kandırmacalarını ortaya koymak olacaktı. Lenin, burjuva demokratik biçimsel yasal eşitlik düşüncesinin ifşası ile başlayan, ulusal sorun hakkındaki meşhur tezlerini Komüntern’in İkinci Kongresi için yazdı. Tezlerdeki vurguya göre, “İşçi sınıfının, burjuva boyunduruğunu kırma mücadelesinin bilinçli ifadesi olarak Komünist Parti, ulusal sorunun zirvesine soyut ve biçimsel (abç.-EP) ilkeleri yerleştirmemelidir; bunu, yukarıda belirtilen ‘işçi sınıfı soyut eşit haklar talep eder’ görüşü ile karşılaştırın.” İlk olarak, somut, tarihsel ve (herşeyden önce) iktisadi koşulları; ikinci olarak, ezilen ve sömürülen çalışan sınıflar ile egemen sınıfın çıkarını ifade eden genel ulusal çıkar kavramı arasındaki kesin farkı; ezilen, bağımlı ve eşit haklardan yoksun uluslar ile ezen ve sömüren uluslar arasındaki açık farkı hesaba katmak gerekir. Bu ayrımlar, dünya nüfusunun büyük bir bölümünün zengin ileri kapitalist ülkeler azınlığı tarafından köleleştirilmesini -ki bu emperyalizm ve finans kapital döneminin bir özelliği- gizleyen burjuva demokratik yalana karşı ağırlık olmalıdır. 47

Ulusal sorunlar hakkında burjuva demokratik sloganlar, devrimci niteliklerini yitirmişlerdi. “Soyut” hak eşitliğini savunmak uzlaşmaktı.

Dahili devletler (Sovyet sistemindeki devletler –OK) arası ilişkilerde Komintern’in ulusal siyasası, burjuva demokratların (kendilerini açıkça böyle tanımlamış olmaları ile kendilerini sosyalist kılığı altında gizlemele-ri arasında bir fark yoktur) kendilerini sınırladıkları gibi ulusların eşit haklarının çıplak, biçimsel ve bir ilandan ibaret olan tanınması ile sınırlanamaz.48

Buna karşılık yeni bir görev yaratılmıştı:

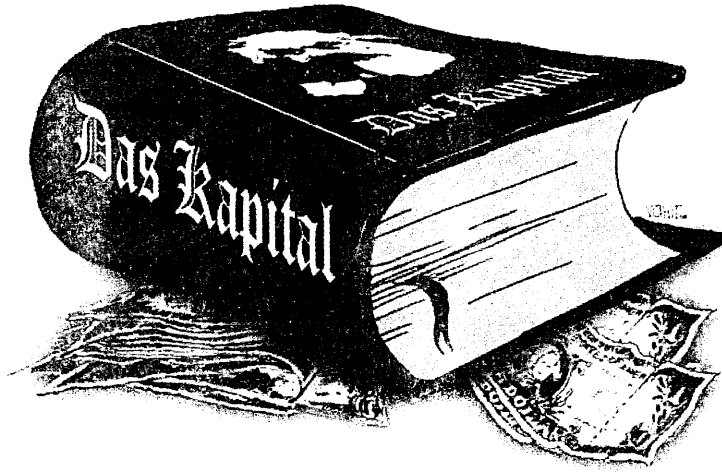
İşçi sınıfı diktatörlüğünü, ulusal bir diktatörlük (yani, bir ülkede var olan ve dünya politikasını belirleme gücüne sahip olmayan bir diktatörlük) olmaktan çıkarak uluslararası bir diktatörlüğe (yani, dünya politikasında belirleyiciliği olan en azından birkaç gelişmiş ül-

kenin işçi sınıfının diktatörlüğüne) dönüştürmek görevi bulunmaktadır. Küçük burjuva ulusalcılığı, uluslararasılığı uluslara eşit haklar tanınması olarak anlamakta ve (böylesi bir tanımanın, sadece sözde kalması bir yana) bunun sonucunda da doku- nalmaz ulusal bencilliği koru-

maktadır. Bununla birlikte, işçi sınıfı ulusalcılığı, öncelikle, bir ülkedeki işçi sınıfı mücadelesinin çıkarlarının tüm dünya ölçeğinde yürütülen mücadeleye tabi olma- sını; ikinci olarak, uluslararası kapitalizmin yıkılması he- definde, burjuvaziyi alt etmiş ulusların büyük ulusal fe- dakarlıklar yapmabilme yeteneğine ve hevesine sahip olmasını gerektirir.49

Bu, yeni bir aşama, yeni bir durum, mücadelede yeni ve daha yüksek bir düzeydi. Ve bu düzeyin de yeni öncelikleri vardı. Burjuva demokratik aşama geçilmişti ve bu aşamanın özelliği olan, ulusal kendi kaderini tayin hakkına ilişkin biçimsel yasal talep eski önemini yitirdi. “Burjuvazinin dünya ölçeğindeki egemeliğini yıkıl- m ve işçi sınıfının uluslararası diktatörlüğünü kura- lım” sloganı, acil talep haline geldi.

Bu gelişme, ulusal kendi kaderini tayin hakkının tüm önemini yitirdiği, “işçi sınıfının kendi kaderini tayin hakkı” ile yer değiştirmesi gerektiği anlamına mı gelir? Kesinlikle hayır! Ulusal kendi kaderini tayin hakkının önemini yitirdiği sonucuna varmak burjuva demokratik ulusal devrim aşamasını henüz yaşamamış geri kalmış

ülkelerin varlığını görmezden gelmek olurdu. İleri ülkelerin komünist işçi sınıfı, bu hareketleri desteklemeliydi; egemen ulusların -ve bu ulusların işçi sınıfının- boyunduruğundaki geri halkların, yüzyılların biriktirdiği maraz ve güvensizliklerinin bir an önce aşılması için tüm gücüyle mücadele etmeliydi. Ulusal kendi kaderini tayin hakkını tanımadan ve hayata geçirmeden bu amacı gerçekleştirmek imkansızdı. Üstelik sınıfları ortadan kaldırma yolunda ilerleyen sosyalist bir toplumda bile ulusların kendi kaderini tayini sorunu, gerçek bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir zira iktisadi temellere dayansa da sosyalizm sadece iktisattan oluşmaz:

Ulusal boyunduruğu ortadan kaldırmak için gerekli temel sosyalist üretimdir ancak aynı zamanda bu temel üzerinde yükselen demokratik devlet örgütlenmesi, demokratik ordu vb.'leri de gerekir. Kapitalizmi sosyalizme dönüştürerek işçi sınıfı, ulusal boyunduruğu ortadan kaldırma olasılığı yaratır. Bu olasılık, "sadece" ve sadece demokrasinin tüm alanlarda kurulması ile, sınırların "halkın yakınlık duygularına" göre belirlenmesi ve tam bir ayrılma özgürlüğü ile gerçekliğe dönüşebilir. Her türlü ulusal sürtüşmenin ve güvensizliğin tamamen ortadan kaldırılması bu temelde fiilen gelişir. Ulusların bütünleşmesi yönündeki hareket, devlet sönmüldüğü zaman tamamlanacaktır. 50

Verdiğimiz bu birkaç örnekle, Lenin'in kuramsal ve siyasal çalışmalarında hukuksal sorunlara devrimci diyalektik yaklaşım için ne denli zengin bir malzeme bulunduğunu göstermiş olduğumuzu umuyoruz. Pek çalışılmamış bu alana yoldaşların ilgisini çekebilmişsek eğer kendimizi görevimizi yerine getirmiş sayabiliriz. ✓

dipnot

* Evgeny Pashukanis (1925) Orijinal metin: (Lenin i voprosy prava, Revoliutsiia prava: Sbornik 1 (1925), Kommunisticheskaia akademia Moscow.) Çevirinin yapıldığı metin: (Evgeny Pashukanis, Selected Writings on Marxism and Law (eds. P. Beirne & R. Sharlet), London & New York 1980, pp.132-64. Translated by Peter B. Maggs.). İngilizce metne, <http://home.law.uiuc.edu/~pmaggs/pashukanis.htm> adresinden ulaşılabilir.

1 A.G. Goikhbarg, Fundamentals of the Law of Private Property (1924), Moscow, s.68

2 V.I. Lenin, What the "Friends of the People" Are and How They Fight the Social Democrats (1894), in LCW, cilt 1, s.153. (LCW: V. I. Lenin: Collected Works (1960 70), Foreign Languages Publishing House, Moscow, 45 cilt. -OK)

3 P. Sagnac, La legislation civile de la Revolution francaise 1789-1804 (1898), Librairie Hachette, Paris, c.I, s.2

4 age.; V.I. Lenin, The Agrarian Question in Russia at the End of the Nineteenth Century (1918), in LCW, cilt 15, s.84

5 Bu dipnot, çevirinin yapıldığı İngilizce metinde kayıp (-OK)

6 age., s.84-85.

7 age., s.85

8 A.G. Goikhbarg (1924), age., s.23

9 V.I. Lenin, Left-Wing Communism: An Infantile Disorder (1920), LCW, ciltl.31, s.35-36,

10 V.I. Lenin, Sochinenii, c.1, s.135. (Sochinenii: Vladimir Il'ich Lenin, Sobranie

Sochinenii (1920 1926), Moscow, 20 cilt. Toplu Eserlerin Rusçası).

11 V.I. Lenin, Instructions of the Council of Labour and Defence to Local Soviet Bodies (1921), LCW, c.32, s.387.

12 age., s.389.

13 age., s.394.

14 V.I. Lenin, Sochinenii, c.25, s.215-216.

15 V.I. Lenin, The Proletarian Revolution and the Renegade Kautsky (1918), in LCW, c.28, s.276-277.

16 V.I. Lenin, A Contribution to the History of the Question of Dictatorship (1920), in LCW, vol.31, p.353.

17 V.I. Lenin, The Proletarian Revolution and the Renegade Kautsky (1918), s.236.

18 age., s.274.

19 age., s.274-275.

20 V.I. Lenin, What the "Friends of the People" Are and How They Fight the Social Democrats (1894), s.149-150.

21 V.I. Lenin, Preliminary Draft Theses on the National and Colonial Questions (1920), in LCW, c.31, s.145.

22 V.I. Lenin, Sochinenii, c.12, b.2, s.388.

23 age.

24 Parti inşasının biçimsel-örgütsel sorunlarının ancak görel ve şartlı şekilde hukuksal sorun olarak nitelenebileceği çekincesini de koymalıyız. İlk olarak, kelimenin kesin ve dar anlamıyla hukukun üretim ilişkileri için bir aracı olması gibi parti tüzüğü de parti faaliyetlerinin siyasi içeriğinin biçimsel aracı olarak işlev görür. İkinci olarak bizim Parti tüzüğümüz - kimsenin inkar edemeyeceği gibi - Sovyet Cumhuriyetler Birliğinin kurucu unsurlarından biridir. İşlevsel öneminin ötesinde bu özelliğiyle de hukukbiliminin inceleme konularından biri olmayı hak etmektedir.

25 V.I. Lenin, One Step Forward, Two Steps Back (1904), in LCW, c.7, s.241-249.

26 age., s.272.

27 age., s.392-393.

28 age., s.393-394.

29 age., s.415.

30 V.I. Lenin, Sochinenii, c.8, s.479.

31 V.I. Lenin, One Step Forward, Two Steps Back (1904), s.275.

32 age., s.367.

33 age., s.336

34 age., s.386

35 age., s.387

36 L. Martov, A State of Siege (1903), cf. LCW, c.7, s.360.

37 V.I. Lenin, One Step Forward, Two Steps Back (1904), s.362

28 age., s.363

29 age., s.387-388.

40 V. I. Lenin, The Discussion on Self-Determination Summed Up (1916), in LCW, c.22, s.321

41 age., s.322.

42 age., s.324

43 age., s.327

44 V.I. Lenin, The Right of Nations to Self-Determination (1914), in LCW, c.20, s.422.

45 age., s.441.

46 age., s.410.

47 V.I. Lenin, Preliminary Draft Theses on the National and Colonial Questions, s.145

48 age., s.147

49 age., s.149.

50 V.I. Lenin, The Discussion on Self-Determination Summed Up (1916), s.325